

JUDr. Ludvík Ševčík, ml

Vyznejte se v rodinném právu

Vybrané
kapitoly
z nového
občanského
zákoníku

JUDr. Ludvík Ševčík ml.

Vyznejte se v rodinném právu

Vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku

**BizBooks
Brno
2014**

Vyznejte se v rodinném právu

JUDr. Ludvík Ševčík ml.

Obálka: Petr Holub

Sazba: Martina Mojzesová

Odpořdná redaktorka: Martina Skovajsová

Technický redaktor: Jiří Matoušek

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-265-0221-0

Vydalo nakladatelství BizBooks v Brně roku 2014 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 18 467.

© Albatros Media a. s. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnořována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS MEDIA a.s.

Obsah

Předmluva	5
Manželství	7
Sňatečná vůle	8
Není sňatek jako sňatek	9
Práva a povinnosti manželů	9
Ne vždy je manželství manželstvím	18
Manželské majetkové právo	23
Nic netrvá věčně	29
Jak se bránit domácímu násilí	36
Dítě a rodič	38
Kdo je otcem a kdo matkou?	39
Vzájemná práva a povinnosti	44
Rodičovská (z)odpovědnost	46
Rozvod a nezletilé dítě	58
Výživné mezi rodičem a dítětem	63
Jméno a příjmení dítěte	67
Budeme svoji aneb osvojení v době moderní	69
Osvojení nezletilého	69
Osvojení zletilého	70
O autorovi	71

Předmluva

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

berete do rukou knihu, která popisuje a vysvětluje rodinné právo, tedy tu část právního řádu, která vás provází v průběhu celého života. Žádné jiné právní odvětví tak dlouho a intenzivně na člověka nepůsobí.

Přesto je rodinné právo poměrně málo rozsáhlé a na první pohled přehledné a nijak komplikované. Cílem naší knihy však není hledání složitosti, kritika nedokonalosti úpravy rodinného práva anebo dokonce podrobný popis celého rodinného práva. Chceme naopak poskytnout základní a přehledný pohled na rodinné právo v podobě, jak platí a je účinné od 1. ledna 2014.

Od tohoto data totiž rodinné právo doznalo velkých změn. Nejviditelnější je zařazení rodinného práva do textu občanského zákoníku. Z pohledu občana možná na první pohled nejde o nijak významnou změnu, ale právně jde o zásadní novinku.

Další významnou změnou je rozšíření možnosti každého z nás upravit si své postavení odlišně od zákonného textu. Nejde pochopitelně o tak širokou možnost jako například při uzavírání kupní smlouvy, ale oproti minulosti to posun je. Zejména proto, že z pohledu této tzv. autonomie vůle je třeba pohlízet na všechna práva a povinnosti v rámci rodinného práva.

Třetí významnou změnou je posílení zákazu zneužití práva či právního předpisu, tedy zjednodušeně řečeno povinnost hledat řešení spravedlivé, a nikoli formalistické.

Změn je pochopitelně mnohem více, ale k nim se dostaneme až dále.

Je nutné poznamenat, že žádná nová ani jakkoli změněná právní norma ani žádný paragraf nemají smysl, pokud je nepoužívá zkušený, rozumný, profesionální a bystrý soudce, který nesměřuje k brzkému odchodu domů, ale k nalezení spravedlivého řešení, jež povede k ochraně osoby, která si ochranu zaslouží. Ochranu slabšího vůbec vnímáme jako hlavní smysl existence rodinného práva, a to ve smyslu osobním i majetkovém.

Tato knížka není určena odborníkům na právo, a proto je napsána běžným neodborným jazykem. Nejdůležitějším zájmem totiž je, aby čtenář rodinnému právu porozuměl. Z tohoto pohledu jsou také volena témata v knize. Její plánovaný rozsah totiž neumožňuje popsat zcela vše. Výběr je veden snahou přiblížit témata, která se v běžném životě nejčastěji objevují a jsou řešena soudy nebo orgány péče o dítě.

Stručně řečeno je cílem knihy vás přesvědčit, že právo nemusí být vždy jen pro právníky. A to zejména pokud jde o rodinné právo.

Manželství

Podstata manželství se ani s novým občanským zákoníkem nezměnila, přesto se setkáme s nejedním překvapením. Obzvláště v úpravě manželství nový občanský zákoník nezapře svoji inspiraci v předpisech starých mnoho desetiletí.

Důležité!

Úpravu manželství již od ledna 2014 nenajdete ve zvláštním zákoně o rodině, ale v novém občanském zákoníku.

Nejvýraznější změnou je zrušení zákona o rodině a vztahy mezi manžely (osobní i majetkové) se nově stávají součástí občanského zákoníku, který by měl upravit téměř všechny občansko-právní vztahy. S tím pak přichází možnost volnější úpravy (zejména majetkových) vztahů mezi manžely.

Podle nového občanského zákoníku požívá rodina a manželství zvláštní zákonné ochrany, což se projevuje zejména ve formalizaci tohoto svazku.

Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon. Oproti dříve platnému občanskému zákoníku již nejde o společenství muže a ženy, ale o svazek muže a ženy. Věcně jistě nejde o žádný posun a v tomto zůstává manželství stejné jako dosud.

Nově je však popsán účel manželství. Podle zákona o rodině účinného do roku 2013 bylo účelem manželství založení rodiny a řádná výchova dětí. Podle nového občanského zákoníku je účelem manželství navíc také

vzájemná pomoc a podpora. Tato novinka se dále, jak bude uvedeno, projevív především v otázce výživného mezi manžely. Nejde tedy pouze o nadbytečnou definici, ale o významné výkladové pravidlo pro soudce. A také o zdůraznění významu tohoto svazku mezi mužem a ženou.

Sňatečná vůle

Manželství i nadále vzniká buďto cestou civilní, anebo církevní.

V případě civilního i církevního manželství jde o veřejný a slavnostní obřad v přítomnosti dvou svědků, ve kterém snoubenci k otázce oddávajícího projevují (anebo neprojevují) vůli vstoupit do manželství. Zákon předpokládá kladnou odpověď obou snoubenců, ale připouští, že manželství vznikne i jinak, je-li zřejmé, že je projevována takzvaná sňatečná vůle. V praxi to může být například kývání hlavou, radostné výkřiky apod. Je pak na posouzení oddávajícího, zda to jako projev sňatečné vůle uzná, či nikoli.

V každém případě okamžikem, kdy se sejdou projevy vůle uzavřít manželství od obou snoubenců, je manželství uzavřeno a následné podpisy v matriční knize mají pouze evidenční, nikoli právní význam.

Příklad

Zatímco žena při svatbě stručně odpoví, že si bere dobrovolně přítomného snoubence, snoubenec k téže otázce začne volat „jistě, již jsem se nemohl dočkat“, přičemž se usmívá na všechny přítomné, zejména na snoubenku. V tomto případě oba snoubenci vcelku jasně projevili svou sňatečnou vůli, i když projev snoubence jistě není typický.

K uzavření manželství ale nestačí pouze projevít sňatečnou vůli před příslušným orgánem státu nebo církve. Navíc je nutné, aby snoubenci předem uvedli, že jim nejsou známy překážky uzavření manželství, že znají vzájemně svůj zdravotní stav a že zvažili uspořádání svých majetkových poměrů, bydlení a hmotného zajištění. Na první pohled jde pouze o formální prohlášení, ale v dalším průběhu manželství a zejména při jeho případném rozvodu již může jít o otázky podstatné.

Snoubenci si musejí při svatebním obřadu také zvolit, jak naloží se svými příjmeními. Stejně jako dosud si buď ponechají svá dosavadní příjmení, nebo příjmení jednoho z nich zvolí jako společné. Další možností je, že jeden z manželů bude k novému příjmení připojovat své příjmení dřívější. Pokud

budou mít manželé odlišná příjmení, musí se dohodnout na příjmení svých společných dětí. Občanský zákoník umožňuje, aby se manželé i dodatečně dohodli na společném příjmení, pokud tak neučinili při svatbě.

Není sňatek jako sňatek

Jsou si světské a církevní sňatky v dnešní době rovny? Jsou i nejsou. Snoubenci mohou projevit sňatečnou vůli buď před orgánem veřejné moci (například členem rady města) a matrikářem, nebo před orgánem církve. Aby však mohl proběhnout platně církevní obřad, musejí si snoubenci předem obstarat osvědčení vydané matrikou a toto osvědčení předložit církevnímu oddávajícímu. Takové osvědčení obsahuje potvrzení o tom, že snoubenci splňují všechny požadavky stanovené zákonem pro uzavření manželství. Navíc od vydání tohoto potvrzení se musí církevní sňatečný obřad konat nejpozději do šesti měsíců. A církevní oddávající navíc musí příslušnému matričnímu úřadu do tří dnů od konání obřadu doručit protokol o uzavření manželství. Je tedy zjevné, že církevní obřad se může konat pouze pod dohledem a za asistence matričního úřadu, tedy opět světské moci. Bez splnění výše uvedených podmínek totiž manželství vůbec nevznikne.

Práva a povinnosti manželů

Manželská věrnost

Manželé si podle zákona musejí být věrni. Je to jedna ze základních povinností manžela, kterou občanský zákoník stanoví. Ale ne v každé fázi manželství tomu tak je. Manželé mají totiž stejná práva i povinnosti. Je tak třeba vždy přihlížet k zachování této rovnosti a vzájemnosti. Stejně tak je nutné přihlížet ke zvyklostem rodiny, aby ona rovnost nebyla pouze formální. Kromě toho je vždy základní otázkou, co je to věrnost, či spíše co je již porušením této povinnosti. Je to jen posezení na kávé s osobou jiného pohlaví, anebo lze jako nevěru hodnotit až sexuální soužití s jinou osobou? A jak intenzivní takové soužití musí být, aby již šlo o porušení manželských povinností? Takové posouzení je vždy na soudci, který musí pečlivě zvažovat, zda jde o porušení věrnostní povinnosti, a to s přihlédnutím ke zvyklostem v celé společnosti i v rámci konkrétního manželského páru.

Příklad

V soudním řízení vyjde najevo, že ani jeden z manželů nebyl druhému v podstatě vůbec věrný a oba žili se svými milenci. V takové situaci není možné najít příčinu rozvratu manželství pouze na straně jednoho z manželů, protože své povinnosti porušovali oba stejně.

Vzájemná věrnost však není jedinou povinností manželů. Základem všech vzájemných práv a povinností je především již zmiňovaná vzájemná rovnost manželů v právech i povinnostech. Tuto zdánlivě banální větu musíme zdůraznit. Občanský zákoník výslovně vychází z rovnosti muže a ženy v manželství a z tohoto pohledu se odvíjí veškeré další úvahy o všech aspektech manželského života při jeho vzniku, průběhu, ale zejména při zániku.

Manželé jsou, mimo vzájemné věrnosti a úcty, povinni žít spolu, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Ostatně právě uvedené je možné považovat za základní povinnosti, které by měly platit mezi jakýmkoli lidmi, kteří chtějí společně žít. Na druhou stranu jde o zásady, jejichž porušení se může projevit jak při vypořádávání majetkových poměrů manželů, v rozvodovém řízení, tak i při posuzování rodičovské způsobilosti konkrétního manžela.

Poznámka autora

Oproti starému zákonu o rodině je rozsah manželských povinností širší. Není zcela jasné, proč k tomuto rozšíření dochází, když ze soudní praxe se nezdá, že by původní rozsah manželských povinností byl nedostatečný. Navíc považujeme za iluzorní domnívat se, že text občanského zákoníku s širokými manželskými povinnostmi povede ke změně chování jakékoli osoby, která se v manželství nachází či do něho vstupuje. A to tím spíše, že vzájemné povinnosti uváděné zákonem jsou příliš obecné – konkrétní rozsah nakonec stejně dotvoří až soudní rozhodnutí.

V této souvislosti se můžeme například pozastavit nad obsahem povinnosti manželů vytvářet zdravé rodinné prostředí. Je tím myšleno, že budeme kupovat zdravé potraviny, budeme uklízet v ledničce, aby jídlo neplesnivělo, že budeme spát odděleně, budeme-li nemocní nakažlivou chorobou? Nebo je tím myšleno, že nebudeme křičet na děti?

Takto bychom mohli uvažovat o každé ze zmíněných manželských povinností. Například nová povinnost udržovat rodinné společenství.

Znamená to, že žena již bez souhlasu manžela nemůže strávit odpoledne nákupem oblečení, protože toho se manžel nechce účastnit? Nebo muž nemůže jít zhlédnout sportovní utkání, jelikož po celém dni v práci by měl udržovat rodičovské společenství pobytem doma? A co teprve takový odchod na pivo?

Jde spíše o nemnoho obsažná sdělení zákonodárce, která musejí být dotvořena soudní praxí. Pak však vznášíme kacířskou myšlenku, že stačilo uvést, že manželé jsou povinni chovat se k sobě slušně. Více není třeba a soudní praxe by i tuto povinnost jistě dotvořila. A pod slušnost mezi mužem a ženou se jistě vejde věrnost, pomoc, respekt a podobně.

Kolik vlastně bereš?

Různé varianty otázky obsažené v názvu této podkapitoly obvykle zaslechne jako součást mnoha oblíbených manželských anekdot. Ovšem občanský zákoník této otázce přikládá významný – a musíme zdůraznit, že nový a dosud neznámý – právní obsah. Manžel má totiž nově právo na to, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, jakož i o stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech. Tato zákonná povinnost je nová a není nijak blíže specifikována. Mírně zlehčeně tak můžeme očekávat, že od ledna roku 2014 si manželé budou vzájemně předávat právníky zpracované dotazníky, kterými budou zjišťovat informace o majetkové situaci manžela. S ohledem na obecný popis v zákoně totiž docházíme k zásadnímu závěru, že manžel má právo na informace o veškerém majetku a majetkové situaci druhého manžela.

Příklad

Manželka žádá manžela, aby jí poskytl podrobné informace o jeho příjmu a o jeho majetku, stejně jako o jeho dlužích (zda má mzdu, kolik byl příjem z podnikání, kolik obdržel jako dividendu, kolik má v cenných papírech, nemovitostech, v autech, jaké má běžné účty a kolik na nich je, jestli má pohledávky). Její manžel je podle zákona povinen její žádosti vyhovět, a pokud tak neučiní, mohlo by se jednat o porušení manželských povinností a v krajním případě také o příčinu rozvratu manželství.

Nová právní úprava však přináší více otázek než odpovědí. Není jasné, co se stane, když manželce požadované údaje manžel nesdělí. A co se stane, když řekne, že o svém majetku nemá vůbec přehled?

Nesporné je, že půjde o porušení manželských povinností. Je totiž nepochybné, že tato nová právní povinnost byla do manželského práva zařazena proto, že v současné době manželé vzájemně, snad kromě potřeby slušnosti a upřímnosti, žádná právní norma nenutí sdělovat si podrobnosti o svém majetku. Nově tedy, budu-li na majetek tázán, jsem podle zákona povinen odpovědět. Pokud to některý z manželů neudělá, pak v krajním případě může jít i o jednu z příčin rozvratu manželství.

Navíc však, pokud manžel požadované informace nesdělí, může druhý manžel – tazatel – podat žalobu na soud a domáhat se vydání rozhodnutí, kterým soud odpírajícímu manželovi tuto povinnost stanoví pravomocně a vymahatelně.

Důležité!

Jestliže manžel nesdělí druhému manželovi informace o svém majetku, může být vedena exekuce či výkon rozhodnutí, a to například cestou ukládání pokut.

Příklad

Navažme na předchozí příklad. Pokud manžel na žádost své manželky nebude reagovat, pak ona může podat žalobu, v níž se bude domáhat, aby soud manželovi uložil jí požadované informace sdělit. Pokud to přesto neudělá, pak mu mohou být ukládány pokuty. Za fungujícího manželství to asi nelze očekávat, ale v předrozvodovém stadiu asi o podobné spory nebude nouze.

Výše uvedené může mít pochopitelně obrovský význam pro případný spor o vypořádání společného majetku manželů, neboť drtivá většina neúspěšných sporů o něj je neúspěšná právě proto, že jedna ze stran nemá o majetku druhé strany dostatečné informace. Pečlivý a opatrný manžel – nebo v české realitě možná spíše manželka – se tedy bude včas domáhat dostatečného množství informací a nový občanský zákoník mu k tomu nabízí nástroj. Všechny výše uvedené informace týkající se vzájemného informování o majetku se uplatní i na již existující manželství. Není tedy rozhodné, kdy manželství vzniklo, výše popisovaná povinnost se uplatní na všechna manželství.

Příklad

Představme si, že manžel si naplánuje přestěhování se za prací z Brna do Bruselu. Aniž by tento plán probíral s manželkou, oznámil jí, že se za čtyři měsíce stěhují. A to včetně jejich dvou nezletilých dětí, které v současném bydlišti chodí do školy a školky a mluví pouze česky.

Tento postoj může být porušením manželských povinností, ale také nemusí. Manžel je totiž povinen při volbě svých pracovních a podobných činností brát ohled na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilých dětí. Na zájem rodiny, druhého manžela a dětí je manžel povinen pouze brát ohled. Nemusí vše projednávat či si nechat schvalovat.

Za dobu trvání manželství je výše popsaná povinnost spíše zvoláním zákonodárce než přesně vymahatelnou povinností manžela. Ovšem například při úvahách o příčinách rozvratu manželství může jít o nejpodstatnější záležitost. Pokud by totiž například manžel jednal odstěhováním do Bruselu zcela proti zájmům rodiny, pak by soud jistě mohl uzavřít, že šlo o příčinu rozvratu manželství. Manžel by tak zapříčinil případný rozvod manželství. A tato skutečnost by mohla mít význam nejen například při placení nákladů rozvodového řízení, ale také při placení výživného manželky po rozvodu a konečně také při způsobu vypořádání společného jmění manželů.

Kdo se stará o děti, nemusí pracovat

Co říká nový občanský zákoník o uspokojení potřeb života rodiny?

Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná.

Právě uvedené naplňuje základní a klíčovou zásadu rodinného práva, a to rovnost mezi manžely, kterou lze považovat za podmínku, bez níž si nyní neumíme rodinné právo ani představit. Tato rovnost však není rovností absolutní, ale je rovností relativní, tedy rovností danou možnostmi a schopnostmi manželů.

Navíc platí, že osobní péče o rodinu a její členy má stejný význam jako majetkové plnění. Cílem tedy je, aby byla životní úroveň všech členů rodiny zásadně srovnatelná.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.